دیاری‌یە بۆ لاوانی کورد :

گەشتی شارباژێر

لە ساڵی ١٩٢٩ دا

نووسینی :

شاکر فتاح

[وێنەي نووسەر لەتەمەنی شانزە ساڵی‌دا ، ئەوکاتەی کەئەم گەشتەی
[کردووە لە ١٩٢٩/٨/٢٠ دا]

لەزنجیرە نووسراواني « گەشت وگوزار » . ژمارە : ١
چاپخانەی کامەرانی تەلەفون ٦٠٨ ـ سلیمانی ساڵی ١٩٧٢

چاپ کراوانی

نووسراوخانەی پرۆژەی خوێندەواری کورد

خاوەنی : شاکر فتاح

(١) زەردەشت : أحمد الشنتناوی
(٢) سۆکرات : ئەفلاتون
(٣) گاریبالدی ; هەنری تۆماس
(٤) دیڤالێرا : سین تۆفۆلین
(٥) لویس پاستێر : دانالی
(٦) مادام کوری : دانالی
(٧) چیرۆکی مەم و زین لەتەرازوودا : شاکر فتاح
(٨) کۆمار : ئەفلاتون
(٩) یەزیدی‌یەکان وئایینی یەزیدی شاکر فتاح
(١٠) چارلسی یەکەم لەبەردەم دادگاهدا : پاتریك هێستینگز
(١١) سۆسان ئەنتونی : هەنری ودانا تۆماس
(١٢) ڤۆلتێر : دانالی وتۆماس
(١٣) عمر خیام : مانوێل کۆمرۆف
(١٤) مەلا کاکەحەمە : شاکر فتاح
(١٥) داماوی موکریانی : شاکرفتاح
(١٦) گەشتی شارباژێر شاکر فتاح

٧٠/١٠٠٠ ١٩٧٢/١٢/٣١ ژمارەی پێسپاردن (رقم الایداع) ١٨/١٩٧٣
نرخی (١٠٠) فلسە

گەشتی شاربازێڕ
١٩٢٩

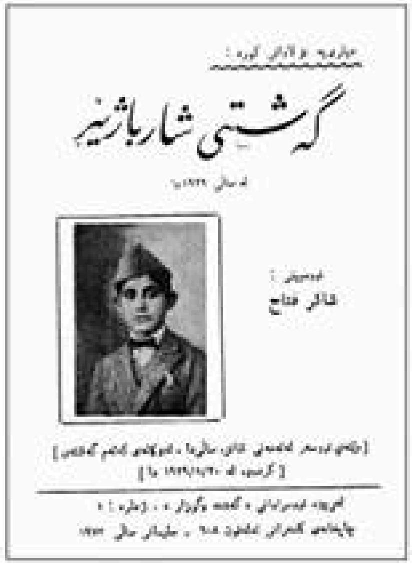

سالی ١٩٢٩ لە ڕۆژی ٢٠ی مانگی گەلاوێژدا ئاواتم هاتە دی. دووشەممە بەیانەکی، سێ سوارە. من و باوکم و کوێخای (دڕەڵە - حاجی ڕەشید)، ڕوو بەکەلی (ئەزمڕ) دەستمان کرد بەڕۆیشتن. هەتاکو سەر پلەکان بەئاسوودەیی لێمان خوڕی، کە لەوەدوا تووشی بەردەلانی و ڕەشەبایەکی بێ هاوتای شاخەکە بووین، تا گەیشتینە چایخانەکەی ئەزمڕ دابەزین. ئەو پێخۆرەی پێمان بوو خواردمان. دوای سات و نیوێک بەرەو (دڕەڵە) دەستمان کرد بەڕۆیین، بەناو ئەم کێو و کەژ و شیو و دۆڵەدا. کزەبایەکی شەماڵیش بەلار و لەنجە دەهات. خۆی ئەدا لە یالی ئەسپ و ماینەکانمان، پەخشانی ئەکردن و، ئەیخستنە بەر تیشکی پرشنگداری ڕۆژ. وەکو ئاوریشمێکی ڕەنگ خورمایی دەیدرەوشاندەوە. لەلایەکی تریشەوە دار و دەوەنی ئەو چیایەی کە بووبوونە خاڵی سەر گۆنای خۆی، بەخۆشی هاتنی شەماڵی شاخەکانی ژووروووەوە شنەیان ئەکرد. دڵ چ دڵێکە کە هەموو دەم ئاخ نەخوازێ کە لەناو ئەو نزارە و ئەو مێرگ و مێرغوزارەدا تەمەنی شیرینی خۆی ڕابوێرێ. ڕۆژ نەگەیشتبووە نیوەڕۆ گەیشتینە سەر (باسکی دڕەڵە)، دابەزین. بەچاو تەماشای ئەو چاوئەندازە جوانەی گوێ چەمەمان ئەکرد. سنگیشمان بەهەڵمژینی ئەو شەماڵە بۆنخۆشە ئەبووژاندەوە لەسەر قاڵی و ڕایەخی دەستکردی کوردستان دانیشتین. حەسایینەوە. تاوێک خەریکی ئاوە سەهۆڵاوەکەی (دڕەڵە) بووین. تاوێکیش لە کونی دووربینەوە تەماشای گوندەکانی بن ئەو چیا گەورانەمان ئەکرد. نان خورا. نوستین، لە نوستن بووینەوە. ئینجا نۆرەی ڕاو بوو.

ڕاوە کەوێکی سەیر ١٩٢٩/٨/٢٠

من و (حاجی ڕەشید) کە گەورەی دێیەکە بوو، شان بەتفەنگ و کەمەر بەکێلانە خەنجەر، هەموو کەلوپەلێکی ڕاوە کەومان لەگەڵ خۆماندا برد. چووینە ناو ئەو حاشارەوە کە لەولای (دێ کۆن) یاخود (ڕەز)ەکەوە بوو. لەو حەلەوە تاکو نزیکی ئێوارە بێ سرپە و خشپە لەناو حاشارەکەدا خۆمان مات کرد. چاومان بەو کونەوە بوو کە لوولەی تفەنگەکەی تێ دەخرێ بۆ کوشتنی ئەو مەلانە. کە لەپاش تاوێک پەیتا، پەیتا، دەستەیەک قیژاڵک، پۆلێک کۆترە باریکە، قۆلێک سوێسکە، لەگەڵ تاک و تەرایەک کەو دەهاتنە سەر ئەو ئەستێرکە گچکەیە کە لە چۆڕە ئاوی چیاکە بەچۆڕە چۆڕ پڕ ببووبوو. وەلێ چونکو مەبەسی

(حاجی ڕەشید) هەر کەو کوشتن بوو، لەوانی کەی تەقە نەدەکرد. کاتێکمان زانی سێ کەو شان بەشانی یەک هاتنە گوێ ئاوەکە. پڕ کەیف و شادی و مەستی ئازادی ئاویان نۆش کرد. بەدەنگی سازئاساییشیان دڵیان خۆش ئەکرد. حاجی لەو کاتەدا، دەستی نا بەپەلەپیتکەی تفەنگدا، بەختی ناپوختم چووە جێگەی سەخت، تفەنگی بێ کارە لێمان بوو بەمارا... هەرچەند پەنجەی پیادەنا و دەی تروروکاند، بایی جریوەی چۆلەکەیەک هارەی نەکرد. لێمان یاخی بوو، هەر تەقەی نەکرد. کاتێکمان زانی کەوەکانیش بەم کەینە و بەینەیان زانی و سێ بەسێ دایان لە شەقەی باڵ و ڕووەو هەورازی چیاکە دەستیان کرد بەفڕین. ئێمەیش بەدڵێکی پڕ ئێشەوە هاتینەوە ناو دێ، تاکو بۆ سۆزی (حاجی ڕەشید) بەتفەنگەکەیەوە جارێکی تر چووەوە ناو حەشارگەوە. کات نەگەیشتە چێشتەنگاو بەچوار کەوی ناسک و باسک و قۆڵ قەوییەوە هاتەوە ماڵەوە. لە بانگی شێواندا هەر چواریانمان بەسوورکراوی، لەسەر سینی هاتە بەردەم. بێ ئێوە ناخۆش بەخواردنیان شادمان بووین. بەم ڕەنگە ڕۆژی سێ شەممەیشمان دوایی پێ هێنا.

ڕاوە ماسی ١٩٢٩/٨/٢٢

هێشتا ڕۆژ نەبوو بوودوە، لە خۆشی بینینی ڕاوە ماسی، لەپڕ، ناو بەناو خەبەرم ئەبووەوە، چونکە ئەو جۆرە ڕاوە ماسییەم هێشتا نەدیبوو. بۆ بەری بەیان زۆری نەمابوو. جریوەی چۆلەکە و شنەو سروەی کزەبای بەیان لە پێخەف سەری بەرز کردمەوە. چاوئەندازەکەی یەجگار دڵگیر بوو. لەلایەکەوە شەماڵ خۆی ئەدا لە پرچی ڕەنگینی چنار و عەرعەر بەجارێ ئەشنە پەخشانی ئەکرد، لەلایەکی تریشەوە ڕۆژ چەشنی کیژێکی چواردە ساڵە بەلار و لەنجە و نازێکی بێ ئەندازەوە دەم و چاوی، بەسەرە تاتکێ، لە قوتکەی کەلەوە دەرئەخست. دەمی وەک شکۆفەیەکی بەری بەیانیانی بەهاران بەئاستەم دەپشکووتەوە، بەپرشنگی تیشکی ڕوومەتی یاقووتیشی گەڵای ئەو دار و دەوەنانە، ئەو چیمەن و لالەزارەی وەک تارایەکی ئاڵ دەڕازاندەوە. هەرچەند ئەو تیشکە گەوهەرینەیش ئەیدا لە ڕووی ئەو ئاوچەمە، ئاوی چەمەکەیش وەک ئاوێنەیەک بەرامبەر بەڕۆژ و ڕوو بەئاسمانی بێ پایان، تیشکی ئەلماسینی خۆی ڕەوانە ئەکردەوە.

منیش لە خۆشی ئەم دیمەنە جوانانە، جوولە کەوتە لەشمەوە و وەکو تێزگەی تفەنگ لە پێخەفەکەم ڕاپەڕیم و گورج و گۆڵانە خۆم کۆ کردەوە و، چست و چالاکانە تروتفاقی چا لێنان و ڕاوە ماسیم ئامادە کرد. هەندێکم بەپاشکۆی ئەسپەکەمدا قایم کرد و لێم خوڕی ڕوو بەچەم، هەتا گەیشتینە گۆمێکی گەورە، لە گوێ گۆمەکە هەوارمان لادا و چاییمان ساز کرد و، دۆشەکەمان ڕاخست و دەستمان کرد بەماندوو حەسانەوە. چای دەمی کێشا و لە پێخۆر خواردندا بووین و (حاجی محەممەدی برای حاجی ڕەشید) لەتەک منداڵەکانیا، بەپەلە هاتن و دەسیان کرد بەقرژاڵ کوشتن لەبن بەردە بچکۆلەکانی گوێ چەمەکەدا. ڕاست و چەپ، دەستێک و قاچێکیان ئەبڕی، هەموو پەل و پۆیان لێ دەکردنەوە. لە پێش ئەوەیشا بەڕۆژێک، بەدیارەوە بووم، هەندێ (ژاری ماسی)یان هێنا و تا دەمێک کوتایان. لەگەڵ هەندێ ئەسپێن و تۆزێ سرێشدا تێکەڵیان کرد. بڕێک شێلایان، تا وەک هەویری لێ هات. ئینجا لە چەشنی دەنکە دەمەر قاچاندا، پلیت، پلیتە، دەیانبڕی و دەیانخستە بەر خۆر، تا وشک ئەبوونەوە. جا بەم دەرمانەیان دەگوت:

«ژار ماسی». ئینجا حاجی ئەو پلیتانەی دەخستە ناو دەنکە ترێ و قاشە کاڵەکەوە، یاخود دەیخستە ناو کونێکی تەپڵەکداری زۆر بەهێز و تینەوە کە لەژێر سکی بەچکە قرژاڵەکەدا بوو.

(حاجی موحەممەد) بەکۆمەڵ ئەم خۆرشتە ماسییانەی دەخستە ناو چەم و گۆمەکەوە، ماسییەکانیش قووتیان ئەدا.

کاتمان نەکرد بەنیو سات چەند ماسییەک بەحۆلی و گێژییەوە سەر ناو کەوتن و هاتنە قەراغ گۆمەکەوە. ئێمەیش بەسووکییەکەوە دەستمان کرد بەگرتنیان. بەڵام هەر ئەوەبوو. ئیکە هەرچەند چاوەڕوانیمان کرد یەک ماسیەکمان بەدی نەکرد. ئەمەیش لە بێ بەختیمان بوو. چونکو هەموو جارێ (حاجی موحەممەد) ئەیگوت: «هیچ جارێ نەبووە، بەنیوەی ئەو دەرمانە سی ماسی و چل ماسی نەکوژێن!...».

دەی بام وابێ... قەی ناکا!...

هەرچی چۆنێک بێ، ڕابواردنێکی خۆشمان ڕابوارد، کاتێکی شیرین بوو لە ژیانماندا. خۆزگە بەڕۆژی وا دەگەیشتینەوە.

بەڕاستی زۆرم پێ خۆش بوو کە بەدڵێکی بێ ئەندێشەوە کۆچمان کردە گوێ (گۆمی کچان). ئینجا دەستمان کرد بەئاگرکردنەوە و چایی سازکردن و ماسی برژاندن. هەر لەو کاتەیشدا بەوێنەگر (فۆتۆگراف)ەکەم وێنەیەکی ئەو دیمەنەم کێشا.

خوا تەم و خەمی لە دڵمان ڕەواندەوە. ئەو ڕۆژە خۆشەویستەیشمان بەم دڵە خۆش و ڕۆشنەوە ڕابوارد، تا قرچەی نیوەڕۆ لەوێ بووین. ئینجا هاتینەوە ماڵێ. نوستین. پاش نوستن، هەر بەشێوەی جاران ڕوو بە(ناو ڕەزان) سواری ئەسپ بووین. تا زەردەپەڕ لەوێ بووین، ئینجا هاتینەوە.

قەڵاچوالان ١٩٢٩/٨/٢٣

بەیانەکی کە لەچای خواردن بووینەوە، چوونی (قەلا چوالان) هەر لە مێشکمابوو، ئەجورلایەوە. چونکو لەم چەند سەدەی دواییەدا، یەکە فەرمانڕەوایی کورد کە هەلکەوتبێ لە شارباژێڕ و شارەزووردا، لە بنچینەدا لەوێدا دامەزراوە. بەئارەزوویەکی گەرمەوە ڕووم لە (حاجی موحەممەد) نا. ئەسپمان زین کرد. بەجووتە سوارە لە سوێی تەلارەکەی (دڕەڵە)وە لووت بەسەرەو ژێر ملمان نا بۆ گوێ چەمەکە. لەوە بەولاوە ڕێگا خۆش بوو. هەتا نیوەی ڕێ بەشی زۆری ڕێگاکەمان هەر بەغار و ڕمبازی، بەگورگە لۆقە و چوار ناڵە کردن بەئەسپەکان ڕانەبوارد. ئینجا لەبەر ڕێ سەختی، بەپوختی لە تەنگەی کەژ و چەمەکە لاماندا. کەوتینە هەوراز. بەسەر باڵی شاخەکەدا ڕێگامان بڕی، تا گەیشتینە نزیک دێیەکە.

لە ڕێگادا (حاجی موحەممەد) هەر باسی چلۆنی ئەو دێیەی بۆ دەکردم و جێ ڕاو و سەیرانی پیشان ئەدام. کاتێ کە لەم قسانەدا بووین بە(گۆڕ)ێک گەیشتین، چەشنی سنووق، هەر چوارلای بەتەلەبەردی خشت و لووس گیرابوو. لەسەر (کێل)ەکەی گەلێک نووسین و نەخش و نیگار هەلکەندرابوو. کە بەلگە بوون بۆ ئەوەی (بەردتاشی) لەو دەمەدا چەند لەپێش بووە. ئەمە چونکە بابەتێکی مێژوویی بوو، وام بەجوان زانی کە وێنەیەکی بگرم. هەر تۆزێکی کە چووین بەولاوە، لەسەر شاخەکە تووشی (گومەزێکی

کەلاوە) هاتین، بەبەرد دروست کرابوو ناوەکەی پڕ بوو لە تاق و دەرگا کە ئەیڕوانی بەسەر هەموو (قەلا چوالان)دا. گومەزی (شێخ حەمە وەسیم)[1]یان پێ دەگوت کە پڕ بوو لە گۆڕی (پاشا) و (مەلا) و (پیر)ە گەورەکانی فەرمانڕەوایی (بابان). گورج لە ئەسپەکەم هاتمە خوارەوە وە ئەسپەکەم دایە دەست (حاجی) و بەسەڵتی چوومە ناوەوە. تەماشام کرد: هەرچی گۆڕێکی تیابوو، بەتەلە بەردی جوان و خشت، ئەنشت درابوو. هەر گۆڕەی کێلێکی باڵا بڵند و سپیکە لەو خشت و خۆڵی تیا دانرابوو، کە بە نووسین و نەخش و نیگارەوە ڕازێنرابووەوە.

بەڕاستی دیمەنی ئەو کێل و گۆڕانە باوەڕی تەواوی پێ پەیدا کردم کە لەو دەمەدا چەند (بەردتاشین) و (هەلکەندن) پەسەند و پێشکەوتوو بووە. چونکە ئێستایش بەگران شتی وا لەو چەشنە لەلای ئێمە دروست ئەکرێ. خۆ گۆڕی (شێخ حەمە وەسیم)یان لە هەموویان ڕێکوپێک تر بوو. چونکە لە زانا هەرە گەورەکان و خواناسەکانی ئەو سەردەمە بووە. تەنانەت ئەڵێن توانیویەتی چی لە دڵی پیاودایە دەری بخات. کە ئەمە نیشانەی ئەوەیە لە زانستی دەروونی و لە ڕازی دەروونیدا زۆر شارەزا بووە. خۆی چامە (قصیدە)یەکی فارسی هەڵبەستووە، کە لە گۆڕەکەی خۆی، بەنووسینێکی جوان هەلکەندراوە. باسی ڕابواردنی تەمەنی خۆی ئەکا و لە خوایش ئەپاڕێتەوە. ئێستایش بەئاسانی دەخوێندرێتەوە، بەڵام لە پەلەپەلیدا هەر ماوەی ئەمەندەم بوو کە لێی بخوێنمەوە: «آنکە کردم از دهر برفت».

هەروەها چوار گۆڕی تریشم بەرچاو کەوت، بەڵام نووسینەکانیان قرتا بوون، خوێندمەوە، یەکێکیان هی (مستەفا پاشای بابان) بووە، بۆ ئەوانی تریش لە لادێییەکانم پرسی، گوتیان گۆڕی (عەبدوڵلا پاشا) و (سلێمان پاشا)ی بابان بوون، لە خۆشی بینینی ئەم هەموو کەلەپوورانەمان سەرخۆش بووم، وێنەیەکی تێکراییم گرتن و سواری ئەسپەکەم بوومەوە.

(١) شێخ محەممەد وەسیم: شێخ محەممەد وەسیمی گەورە: هەروەک مامۆستا مەلا عەبدولکەریمی مودەڕیس دەڵێ: «لە دەوروبەری ١٠٤٠ک-دا لەدایک بووە». زانایەکی گەورە و پایەیەکی بەرزی بووە لە زانستە ئاینییەکاندا. لە ڕۆژانی حوکمی بەکر بەگی کوڕی سلێمان پاشادا کە ١٢ ساڵ حوکمی کردووە، لە قەڵاچوالان مودەڕیس بووە. مامۆستای زانای گەورە شێخ حەسەنی گلەزەردە و سلێمان پاشای گەورە بووە کە لە ١٧٦١ز-دا فەرمانڕەوایی کردووە -دیارە ئەمە لەگەڵ مەزەندەکەی مامۆستا عەبدولکەریمدا ڕێ ناکەون کە بۆ ساڵی هاتنە دنیای دایناوە- بۆیە هەر خۆی دەڵێ: «بەداخەوە هەروەک مێژووی لەدایکبوونی بەتەواوی نەزانراوە مێژووی وەفاتیشی نازانرێ، ل ١٣١». لە سەردەمیدا چەند زانایەکی پایەدار لە قەلاچوالان مامۆستا بوون: مەلا محەممەدی غەزایی و مەلا جامی چۆڕی. گەلێ بەرهەمی ئاینیی بەنرخی بووە، لەوانە (ستن الصلاة) بەڵام فەوتان.

مامۆستا (مەحموود ئەحمەد محەممەد) لە باسێکیدا ساڵی وەفاتی بە١١٧١ک دادەنێ. بۆ زیاتر بڕوانە:

١- مەلا عەبدولکەریمی مودەڕیس: بنەماڵەی زانیاران، چ١، چاپخانەی شەفیق بەغدا ١٩٨٤.

٢- ڕۆشنبیری نوێ، گۆڤار، ژمارە (١٠٢) ساڵی ١٩٨٤، مەحموود ئەحمەد محەممەد، بایەخداتی بابانییەکان بەزانست و ڕۆشنبیری.

لێمان دا ڕۆیشتین، تووشی گۆمێک بووین. حاجی گوتی: «ئەمە لەو دەمەدا ئاش بووە. ئاویان لە کانییەکی دوورەوە بەسەر ئەم شاخەدا بۆ هێناوە. ئەم چەمی بەردەم شارەیش لەو دەمەدا لەو بەرەوە ڕۆیشتووە».

ئینجا تۆزێک ڕۆیشتین گەیشتینە بەردێ. کەلاوەکانی شاری (قەلاچوالان) بەردەکانیان دیاربوون. لە بن دار توویەکا وێنەیەکی دێیەکەم گرت. تۆزێ ئاومان خواردەوە و ڕوو بەدرەلە گەڕاینەوە. دێی (قەلاچوالان) ئێستە کە چوار پێنج ماڵێکە. کاتی خۆی ئەوەندە و نیوەی ئێستای شاری (سلێمانی) گەورە بووە. (قەلاچوالان) دەکەوێتە سەر ئەو چوار شاخەی کە چوار لای دەشتەکەی قەلاچوالانی گرتووە. کاتی خۆی ئەو دەشتە هەمووی باخ و باخات بووە، کە پڕ بووە لە میوەی هەموو ڕەنگە و دار و درەخت. کە گەڕاینەوە نزیکی گوێ چەمەکەی پێشوو بووبووینەوە. چەند هەنگاوێک ڕۆیشتین، تووشی ئەستێرک (حوض)ی (سلێمان پاشای بابان) بووین. ئەستێرکێکی پان و گەورە بوو. هەمووی بەبەردی شاخەکە کرابوو لەم لاو لەو لایشیەوە دار گوێزێک و دار توویەکی گەورە هەبوو. ئێستە تێکچووە، قسڵ و گەچی پێوە نەماوە. لە پشتیشیەوە (ڕەزی خانم) بووە کە ئێستە تۆزێ ڕێ و شوێنی ماوە. لە خوارەوەیش باخچە و باخ بووە. کە لەوبەریەوە گردێکی لێیە، ئێستەیش دار و پەردووی خانووەکانی ماون، بەگردی (تەپڵچیان) بەناوبانگە. تەپڵ لێدەر و دەهۆڵ ژەنی لەشکری بابانەکانی تیا بووە. ئەو حەلە بیست هەزار کەسی پتر تیا بووە. شارێکی گەورەتر و پانتر بووە لە سلێمانی ئێستا، کە پاشە جار کردیان بەپایەتەختی دووەمی فەرمانڕەواییەکەیان.

لە زانایان، لە وێژەوانان، لە ئایین ناسان، لە پیشەوەران، لە هەموو ڕەنگێکی تیا هەلکەوتووە، (مەلای بێتوەران - شێخ حەمە وەسیم) مەلای بەناوبانگیان بووە، کەچی ئێستەیش بەجۆرێکی وا سروشتی لێ ئالۆزاوە، کە کەس تیا ناحەوێتەوە!

سیوەیل ١٩٢٩/٨/٢٦

لە دوای (قەلاچوالان) هەتا ڕۆژی یەکشەممە کە ئیمڕۆیە هەر بەمەلەکردن و چوونە (درەلە کۆن) و سواربوون ڕام بوارد، (حەمە پاشای ئەوڕەحمان ئاغا) لە شار بەڵێنی دابوومێ کە بێتە لام و پێکەوە بچین بۆ دەرەوە، بەلام بەلێنەکەی خۆی بەجێ نەهێنا!. کە ڕۆژ خۆی لە کەلەوە دەرخست ئێمە لە چای خواردنەوەدا بووین. پاشان من و (حاجی موحەممەد) ڕوو بەدێی (وەڕاز) کە لە بەشی (سیوەیل) دایە لێمان خوڕی. لە ساتی سێدا گەیشتینە ئەوێ. لە ڕێگادا بەناو چەم و چوغورد و دار و دەوەن و هەلگێڕ و گرد و دۆلیشدا تێپەڕمان کرد. لە هەندێ پلە و سەختەلانیش دەرباز بووین. لە ماڵی پوورە (حەبێ) کە پوورزایەکی (حاجی محەممەد) بوو لامان دا. خانەخوێکەمان ژنێکی ئازا و وریا و نان بدە و بەکاربوو. خزم دۆست و شیرین کار بوو. لە تەمەنی خۆمدا، ئافرەتی وام لە کورددا نەدیبوو. هەر سێ منداڵەکەی لە ژێر سەرپەرشتی خۆیدا میواندارییان ئەکردین و فەرمانیان هەڵ ئەسووڕاند. حەزم ئەکرد بەوێنەیەکی (پوورە حەبێ) ئەم گەشتنامەیەم برازاندایەوە، بەلام ڕەوشتی کۆمەلایەتیمان ڕێی ئەوەی نەدام!

لەناو بەدەورهاتن و ئازگرتنی ئەم ماڵە یەک باڵەدا هەتا کاتی هەشت لە تەک کوڕێکی قسەخۆش و دڵشادکار دانیشتم. چوومە نوێژێ. دیمەنی دار و دەوار و چیمەن و مێرغوزاری (وەڕاز)ی بن ڕازیش، لە هەر چوارلاوە چاوەکانمیان ئەگەشاندەوە، دڵمیان ئەبووژاندەوە. ڕێگاکە: بەم بەر و بەو بەریا درەختی گەورە گەورە ڕیزی بەستبوو. چڵە مێو و چووزەرە گەلا سەر و پۆتەلاکی لق و پۆپەکانی دارەکانی وەک پووشینی ژن داپۆشیبوو. هێشووە ترێکانیش، ڕەشەکە و سپێکە، وەک لە ئاهەنگ و زەماوەندی منداڵاندا ئەبینرێن. بەدامێنی دارەکاندا شۆڕبووبوونەوە، دارەکانیان ڕازاندبووەوە. چوومە بن دارێکەوە وێنەگرەکەم ئامادە کرد. (حاجی موحەممەد) و (فەرەجی جۆلا)یش کە لە تەنشت ئەو کەڵە مێو و دارانەوە وەستابوون، لەناو وێنەی دێی (وەڕاز) و جەنگەلستانەکەدا دەرچوون. هاتینەوە هەوار بۆ لای کۆڕی پیاوەکان، (کاک ئەمین)ی برای (ڕەشید ئاغای عەبدوڵلائاغا)ی پشدەریش کە هاتبوو بۆ بینینی ئێمە لەوێ بوو. باسی سەرگوزشتە و ڕەوشتی پشدەری بۆ ئەکردین، بەڕووخۆشییەکەوە لەوێ جیابووینەوە بەرەو لالەزاری (ساوەپان) و (کەندەسوور) کە لە پشت دێوە بوون جوولاین، (حەمە شیرین)ی کوڕی (پوورە حەبێ) و (وەستا فەرەجی جۆلا)ی هەورامیش لە گەڵمان بوون، ئەمیان لە بابەت هەورامییەکانەوە قسەی بۆ ئەکردم.

بەناو چەمێکا ڕۆیشتین. (دارمازوو) و (دارخڕنووک) سەری شاخەکەیان لێ گرتبووین. (چرە چنار) و (دار عەرعەر)یش سەریان دابووە یەک، ڕۆژیان لێ شاردبووینەوە. (کۆترە باریکە)یش بەقۆڵ و بەپۆل بەسەر چرۆی قوونازی چڵە گوێزەکانەوە، بەسەرماندا فڕکەیان ئەکرد. ئاوە زیوینەکەیش بەسەر بەردەبلوورینەکاندا تاقە تافیان ئەکرد و ئەڕژانە خوارەوە. ئەم تەنشت و ئەو تەنیشتمان بەڕەز و بەرزەمێو و، بەدار بەهێ و ئاسکە هەرمێ، بەدار قۆخ و قەزوان و، بەدار هەڵووژە و دارەوەن بەچڕی داگیر کرابوون. لە پاش ڕۆیشتنێکی چارەکە ساتی، (ساوەپان)مان تەواو کرد. لە ڕەزەکانی (کەندە سوور)یش تێپەڕمان کرد. چووینە ناو دارگوێز و گەڵوازەکەیەوە. هەندێ ترێی مام برایمیشمان لەگەڵ برێ ترێی تر لە چووزەرە مێوێک پچڕاندبوو. بردمان لەگەڵ خۆمان و خستمانە ناو ئاوە ساردەکەی ناو چوغوردەکەوە. بەگفتوگۆی خۆشەوە هەندێک دانیشتین و ترێکەمان خوارد و ئاوەکەیشمان نۆش کرد. ئینجا هێواش هێواش، ڕوو بەهەوراز، بەسواری چووینەوە بۆ ماڵ، نوێژی پاش نیوەڕۆ (عصر)م کرد. هەندێک بەناو باخەکانی ئەم لایەیشدا گەڕام. چوومەوە ماڵەوە.

لەگەڵ (ئەمین ئاغا)دا شێوەمان کرد. کوتوپڕ گوێم بەگۆرانییەکی کوردی زرنگایەوە. کە گوێم گرت لەو بەرمانەوە دەستەیەک کوڕە هەرزەکار بوون گۆرانیان دەگوت. ڕێم لێ خواستن. لە تەک (حەمە شیرین) و (فەرەج)دا چوومە لایان، بەئاوازی بەنازیانەوە شانازیم کرد. پاشان داوای هەڵپەڕینێکم لێ کردن. دڵیان نەشکاندم، بەشادمانییەکەوە دەستیان کرد بەهەڵپەڕین، لێمدا هاتمەوە. لە نوستندا بووم (فەرەج) دەستی کرد بەئاوازی شێوەی شارباژێڕی، لە خۆشیدا خەوم لێ کەوت. بەیانی پاش چای خواردنەوە لەگەڵ (فەرەج)دا گەلێک جێگای تر گەڕام. ئەویش لە ڕێدا لەبابەت ڕابواردنی دێیەکەوە قسەی بۆ ئەکردم، دەیگوت:

دار مازوو

سالی نۆ بەر دەگرێ:

١- مازوو: کە بۆ بیدە و بستێن «تجارەت» دەست ئەدات.

٢- جەوت: کە بەکاری تالدانی مەشکە دێ. بەڵام ئەم بەرە هی دار مازوو نییە، هی داربەڕووە.

٣- بەڕوو: کە بۆ نانی مرۆڤ و گیانلەبەریش دەست ئەدات.

٤- گزگل: ئەمە بۆ تالدان بەکار ئەهێنرێ.

٥- خڕنووک: بۆ بیدە و بستێن، بۆ تالدانی مەشکە بەکارئەهێنرێ.

٦- سیچکە: ئەمیش لەگەڵ مازوو هەر بۆ تالدانی مەشکە بەکارئەهێنرێ.

٧- دەمۆکانە: بۆ چاکردنەوەی برین بەکارئەهێنرێ.

٨- قشکە: ئەمە گەزۆی لەسەر دەبارێ، بۆ تالدانی مەشکەیش بەکارئەهێنرێ.

٩- گەڵا: لە نزیک پاییزەوە گەڵاکەی لێ دەکەنەوە بەچڵەکەیەوە دەیخەنە ناو لق و پۆپی دارەکەی خۆیەوە، هەتا زستانێ. لای خۆیان «گەڵی»ی پێ ئەڵێن، ئەمە بۆ خواردنی زیندەوەر (حیوانات) بەکارئەهێنرێ.

دارەبەن

ئینجا (حەمە فەرەج) لە بابەت (دارەبەن) یاخود (دارقەزوان)ەوە قسەی کرد، گوتی:

«دیسانەوە (دارەبەن) یان (دارقەزوان) کە بەرەکەی بریتییە لە قەزوانە شینە، لە دەمەو پاییزدا قەدەکەی لە زۆر لاوە بریندار ئەکرێ، کۆچەڵەی قوڕی پێوە دەنێن. بنێشتی لێ دەردێن، دارەکەیشی بۆ سووتاندن بەکەڵک دێ، وەک (بوخور) بۆنی خۆشە».

گوزەرانی وەڕاز

جێگاکە بەردەڵانی بوو، دەشتی کەم بوو، چەم و چۆغورێک بوو کە پڕ بوو لە ڕەز و هەرمێ و بەهێ، ئەو تەرحە دارانەی کە لەمەو پێش ناوم بردوون، دانیشتوانی گوندی «وەڕاز» لەسەر ئەوانە ئەژین، هەرچی دەغڵ و دانە لە شاربازێڕی دەکڕن، «وەڕاز» بەهەرمێ و ترێ و مازوو و بەڕوو بەناوبانگە، باخاتەکانی سێ هەزار گەزێک درێژ دەبنەوە، سیماڵێک لە گوندەکەدا دانیشتوون، ژمارە سەریان ئەگاتە (١٥٠) سەد و پەنجا کەسێک.

(ڕەشید ئاغا) سەرداریانە، ئەو دەیەک «زەکات»یان لێ کۆ ئەکاتەوە، بەڵام لە ڕاستیدا پتریان لێ ئەسێنێ، خۆیشی هەندێکی لێ ئەدات بەفەرمانڕەوایی، هەندێک لە لادێییەکان ڕێک کەوتبوون کە ئیتر لەمەودوا فەرمانی بەبێگاری بۆ نەکەن، زۆر لێی دڵشکاو بوون. بەڵام (حاجی موحەممەد) ئامۆژگاری (پوورە حەبێ)ی کرد، گوتی: «تۆ جاران چەندت بەندەیی بۆ کردوون، ئێستە دوو ئەوەندە بەندەییان بۆ بکە، چونکە ئێستە کە دەستیان کورتە بەسەرتانا، ئەوە بۆ تۆ هونەرە کە بەندەییان زۆرتر بۆ بکەیت!؟» ئەویش ژیر بوو، گوتی: «بەگوێت ئەکەم!؟»، (ڕەشید ئاغا) کەپر و ساباتی لەوێ کردبوو، ژنەکەیشی

لەوێ بوو، «ئەمین ئاغا»ی برای دایکی، ئێستە نامەنووسین و ژمێرکاری بۆ ئەکات، سالی بەسی لیرە و هەندێ گەنم و جۆ، خۆیشی کردوکۆشی دەکا، لادێییەکان (ئەمین ئاغا)یان زۆر خۆش ئەوێ، چونکە بێ وەیە. هەروەک بەسەریاندا دێ، شیرەتی براکەیشی دەکات کە زۆریان لێ نەکات.

ڕەوشتی پشدەری

(ئەمین ئاغا) لە بابەت ڕەوشتی پشدەرییەوە گوتی: «خاکی پشدەر لە پردێ (تەیەت) بەولاوە، بەگشتی زەوی ئاغایانی (میراودەلی)یە. هەموویشیان ئامۆزا و خزم و خوارزای یەکترن. هەریەکە هەشت نۆ دە گوندێکی لەژێر دەستدایە، لە شەڕدا یەک ئەگرن و وەک برا بەگژ دوژمندا دەچن. لە خۆشیشدا وەک یەک خێزان گەورە و بچووکی خۆیان ئەخوێننەوە. ئاغاکان زۆریان ژیر و خوێندەوارن، چاک کردەوە و ڕەفتارن. هەموو کۆچک (دیواخان)یان هەیە. ڕۆژ هەتا ئێوارێ ڕێبوار، خزم و خوا، بەسزمان و لات و هەژار لەو کۆچکەدا بەنەرمی و شیرینییەکەوە چێشت و نانیان (بەخۆڕایی) دەرخوارد ئەدرێ. تا میوانیان بێ، دڵیان خۆشتری لێ دێ. زۆر ڕووخۆشن لە تەک ژێر دەستەکانیاندا. پیاویان هەیە گوندەکانیان بۆ بەڕێوە دەبەن. زۆر بێ فیزن لەگەڵ گوندییەکاناندا. ڕێزێکی زۆریش لە سەیدا (مەلا) و پیر و مامۆستا و ڕیش سپی و پیاوی زرنگیان دەگرن. ئەگەر بێتو ئاغایەک لەناویاندا ناپیاوەتییەکیان لەگەڵ بکات، یاخود کەتنێکی لێ ڕوویدات، ئاغاکانی تر لەبەر خزمایەتی چاوترسێنی ناکەن و سەرزەنشتی ناکەن و جەزرەبەی پێ ناگەیێنن. لە جیاتی ئەوە لەهەر دێیە تێگەیشتوویەک هەڵدەبژێرن و کۆیان دەکەنەوە تا ژمارەیان دەگاتە پەنجا شەست کەسێک. لەوانە کۆڕێک پێک ئەهێنن، ناپیاوەتی ئاغاکە ئەخەنە بەردەمی ئەو کۆڕە، ئاغاکان خۆیان لەو کەتنە ناگەیێنن، بەڵام پیاوە ژیرەکان لەو کارەساتە ئەکۆڵنەوە و بیریشی لێ ئەکەنەوە، ئەیکەنە ڕاوێژ و گفتوگۆ لەسەری، ئەگەر لە ڕاستیدا (ئاغاکە) ئەو کردەوە ناپەسندەی کردبوو، ئەوا فەرمانی بەسەردا ئەدەن، لەسەر بڕیاری هەموویان. ئینجا لەشکرێکی پشدەری جەنگاوەر دەدەنە پشت خۆیان و ڕوودو ماڵی (ئاغاکە) مل ئەنێن، فەرمانی کۆڕەکەی پێ جێبەجێ دەکەن، زۆری لێ دەکەن ماڵەکەی بار بکات و بچێتە ئەودیو سنووری پشدەرەوە.

هەندێک جار تاڵانیشی دەکەن، نایانەوێ بێتەوە. زەوییەکانی دابەش دەکەن، مەگەر لە پاش ساڵێک یاخود زۆرتر، بەهۆی ئاغاکانەوە تکایان لێ بکات و بێتە گوندەکەی خۆی، (ئەمین بەگی قامیش) کە ئاغایەکی پشدەری بووە، سێ جار بەم چەشنەی لێ هاتووە!».

پشدەر کۆمارێکە بۆ خۆی

ئەمە دیارە کە ئەم شێوە کاروبار هەڵسووڕاندنە گەلێک کەڵکی هەیە. هەروەک لە کۆمارێکی دیمۆکراتی بچێ وایە! چونکە هێزی فەرمانداری بەدەست گەلەوەیە، سەربەستی و مافێکی زۆرە کە دراوە بەدانیشتوانی ناوچەکە. لەمەوە کردەوە و ڕەفتاری شیرین، خۆشەویستی، کاری ناپیاوانە نەکردن، زۆر لە ژێردەست و گەل نەکردن، ژیری، ڕاوێژکاری پەیدا دەبێ. بەڕاستی ئەمە کردەوە و کارێکی شیرینە و

دەستووریکی ڕەندینە، بۆیە «میراودەلی»یەکان هەتا ئێستا هیچ کەسێک سەرنەکەوتووە بەسەریاندا و کز و بێ دەسەڵاتی نەکردوون. زۆر جاری وا هەبووە لەسەر خاکەکەی خۆیان کردۆتەوە و خۆیشیان داوە بەکوشت، تۆپ و تفەنگی ڕۆم و عەجەمیان گرتووە و لەشکرەکانیان تەفر و تورنا کردوون. هەرچی هەرای ناو مسکێنەکانیشە هەر ئاغای گوند خۆی ئەیانکوژێنێتەوە و ئەیان بڕێتەوە، لەبەر ئەوە (پشدەر) لە هەموو جێیەکی تری کوردستان بێ ترسترە.

لەم چەندانەدا پشدەرییەکان بیستبوویان کە فەرمانڕەوایی عێراق نیازی وایە، کە (قەڵادزێ) بکات بەبنکەیەکی فەرمانڕەوایی. جا بۆ ئەوەی چنگاڵی بێگانە لە خاکیاندا گیر نەبێ، کەوتنە فریای خۆیان. کاربەدەستانیان دی و هەڵیان وشاندەوە، هەرچەندە (ناوچەی پشدەر) خۆی هەروەک فەرمانڕەواییەکی کۆمار (جمهوریەت)ی وایە. بەڵام وەک خەریکی ئەوەبن فەرمانڕەواییەکی کوردی دابمەزرێنن وەهایە!

***

لە (پردی تەیەت) بەم لاوە کە (سیوەیل)ە هەندێ ئاغا بەزۆر فەرمان ئەدەن بەسەر مسکێندا. لەبەر ئەوە مسکێنەکان خۆشیان ناوێن. (ڕەشید ئاغا) تۆزێک زۆردارە، کەچی مسکێنەکان لە (ڕەزابەگی قائیمقام) زۆر بێ گلەیین. مسکێنەکان پێیان خۆشە کە (ڕەزابەگ) بەرتیل ناخوات، دیاری وەرناگرێ، زۆرداریيان لێ ناکات، بەجوانیش هەڵ ئەکات لەگەڵیاندا. هیچ پیاوێکی (ڕەزابەگ) ناتوانێ بێ پارە پووشکەیەک لە مسکێن بستێنێ.

پشدەرییەکان ئازان، خاوەن قسەی خۆیانن، چاکەیشیان لەبەر چاوە، ئەیدەنەوە، هەموویان یەک دڵ و یەک زمانن. تەنیا (هەباسی مەحموود ئاغا)یان تیایە کە خۆی و پشدەرییەکانی لەمەڕ خۆی تۆزێک ناکۆکن لەگەڵ دەستەی (بابەکری سەلیم ئاغا)دا. لەگەڵ ئەمەیشدا هیچ شەڕ و هەرایەک لەناویاندا نییە.

***

شتێکی سەیریان بۆ گێڕامەوە. گوتیان: لە (مەرگە) بەسەر شاخەوەکەوە سوارێک بەخۆی و ئەسپەکەیەوە بووە بەبەرد!. بێگومان شتی وا ڕوونادات. هەر ئەبێ جێماوێکی کوردانەبێ، کە لە سەردەمی زۆر کۆنەوە بۆمان بەجێ مابێ.

سینکێ ١٩٢٩/٨/٢٧

بەیانی دووشەممە لە تەک (حاجی محەممەد)دا لە (پوورە حەبێ)ماڵئاواییمان کرد. گەلێ تکای لێ کردین کە بمێنینەوە. بەند نەبووین. بەسوپاسێکی زۆرەوە لێی جیابووینەوە. بەدوو سات گەیشتینە گوندی (سینکێ) کە لەناو جەرگەی (شاربازێڕ) دایە. حاجی موحەممەد لە ڕێدا سەرگوزەشتە و قسەی خۆشی بۆ دەگێڕامەوە. لەبەر دەم چەمەکەدا چاوئەندازێکی لالەزارەکەم بەوێنەگرەکەم گرت. ئەسپەکەم بەربوو. چووە سەر ماینەکەی حاجی. گەلێک هاروجاجی کرد. وزەی لێ تێک داین، کردمان بەدێیەکەدا. لەوێ بەستمانەوە. لە ماڵی ئاشنایەکی حاجی موحەممەد کە ناوی «حەمە سلێمان» بوو لامان دا. نانی نیوەڕۆمان لەوێ خوارد. چایمان خواردەوە. پاش نوێژکردن. وێنەیەکی تری دێیەکەم کێشا، تۆزێ لەسەر

گردی (پیر هۆزێ) حەساینەوە. بەتەماشاکردنی چاوئەندازی ئەم چەم و چوغورد و چیمەن و لالەزار و نزارە خۆم شادمان کرد. ئینجا بەناو باخاتدا ڕۆیشتین. لەپاش گەڕانێکی بیست وردیلە (دەقیقە)یی هێشتا نیوەیانمان نەبڕیبوو، بەناو چنار و عەرعەردا ڕۆیشتین. لەم بەر و لەوبەری (قولەکەی سیوەیل)ەوە دار قۆخی شەنگ و شۆخ هەبوون. لەوپەڕ ئەوانەوە هەندێ قۆخمان خوارد. بەکۆمەڵە کەلەمێوێک گەیشتین بەچڕە دارستانێکی بەهێی ناوازەی سینکێدا تێپەڕ بووین. بەهێی سینکێ لە هەموو شوێنێکی ناوچەی سلێمانیدا بەناوبانگە. بەڵام نە ئەمساڵ، نە پار، لەبەر کوللە بەری نەگرتبوو. پاش ئەوە بەناو کۆمەڵە دار سێو و هەڵووژە و قەیسیدا ڕۆیشتین. ئینجا بەژێر سێبەری شەنگە تووداو. دوای ئەوە بەناو ئاو و نەرمە دەشتی مەرەزەی شێخاندا ڕێگامان بڕی. بەڕاستی ئەم شوێنە خۆشانە و ئەم چاوئەندازە جوانانە منیان گەشکەدار کردبوو. لە ڕێ لامان دا. نوێژمان کرد. چووینە ماڵەوە. ئەسپمان هێنایە دەسڕەوە. لە تەک حاجیدا ڕوو بەدەشت و دەر ڕێگامان گرتەبەر. لەواژە تێپەڕمان کرد. بەغار بەناو ئەو هەموو دارمازوو و دار بەڕووی کێو و کەژەدا ڕابوردین. لەگەڵ زەردەپەڕدا گەیشتینە ماڵەوە. دابەزین.

پێویستە ئەوەیش بڵێم کە لە کاتی جیابوونەوەماندا لە دێی (سینکێ)، (حەمە سلێمان)ی خانەخوێمان زۆر لەگەڵمان خەریک بوو کە بمێنینەوە. بەڵام نەماینەوە، بەڕێزێکی زۆرەوە ڕەوانەی کردین. کە سەرنجم دا ماڵی (حەمە سلێمان) سیانزە پوورە هەنگیان هەبوو. کە هەموو لە پوورە هەنگی چیاوە هاتبوونە ئەوێ. بەڵێ، لە (سینکێ)یشدا بەم جۆرە خۆشییەوە ڕامان بوارد. (سینکێ) بیست ماڵێکی تیابوو کە ژمارە سەریان خۆی ئەدا لە سەد کەسێک. (ڕەزابەگ)یان خۆش ئەوێ. فەرمانبەری خەڵکی خاکی خۆمانیان پێ چاکە. ڕقیان لە بێگانە زۆر ئەبێتەوە. زۆر حەزیان نەکرد و ئاواتیان ئەخواست کە (ئیبراهیم ئەفەندی)ی دادگەر (قاضی)ی شاربازێڕ نەگوێزرێتەوە بۆ جێگایەکی تر، ئەوەک بێگانەیەکی بخەنە جێ و خراپی لەگەڵ لادێییەکاندا بکات.

دانیشتووانی ئەم گوندە گوزەرانیان لەسەر فرۆشتنی ئەم بەرهەمانەیە: ترێ، بەهێ، دەغڵ و دان، داری سووتاندن، هەنگوین، (سینکێ) ترێ و هەنجیرێکی جوانی هەیە.

چوارتا ١٩٢٩/٨/٣٠

بەیانی ڕۆژی پێنج شەممە هێشتا خۆر نەکەوتبوو، لەگەڵ (حاجی ڕەشید)دا بەناو دار و دەوەنی چیا و چەم و چوغوردی (قەڵا چوالان)دا ڕۆیشتین و ڕوومان کردە چوارتا. کزەبای بەیانیش کە لە باڵی ئەسپەکەمی ئەدا شەنگ و شۆخی کردبوو لەو کاتەدا ڕۆژ دەم بەپێکەنینەوە لە کەلەوە خۆی دەرخست پرشنگیدا. شەوی دەرپەڕاند و بەسەر هەموو زیندەوەر و دار و درەختی جیهاندا خۆشەویستی بەخشان کرد. کۆترەکان کە بەسەر چڵی درەختەکانەوە بوون، دەرکەوتن و بەرسینگیان بەتیشکی زێڕینی ڕۆژەکە ڕازایەوە. کاتێکمان زانی لە نزیک باخەکانی چوارتاوە پۆلێکی بێ شومار. لە کەو و کۆتر و کۆترەبارێکە لە ترسی ئێمە دایان لە شەقەی باڵ و ڕوو بەهەورازی چیاکە دەستیان کرد بەفڕین.

بەناو چیمەن و لالەزاری (چوارتا)یشدا لە ڕێگایەکەوە کە ئەم بەر و ئەوبەری بەپەرژینی گوڵی ڕەنگین

تەنیشت گیرابوو، تێپەڕمان کرد. ئەسپەکانمان لە دێیەکە بەستەوە و، ڕوو بەچایخانەکە ڕۆیشتین. پێنج شەش هەنگاوێکمان مابوو بگەینە چایخانەکە هاوڕێیەکی خۆشەویست، (شێخ ڕەئووفی سەید نووری نەقیب)م پێ گەیشت. بەڕوویەکی خۆشەوە ماندوونەبوونی لێ کردین و بردینیە ناو چایخانەکەوە، داینایین و خواردنی ناشتای دەرخوارد داین. پاش ئەوە بردینیە سەر کانی، سووره چنارێکی پیشان دام. ئەمەندە ئەستوور و زەلام بوو، بەپشتێنێکی هەشت گەزی تەنگەی نە ئەهاتەوە یەک!. دارەکە ئەمەندە گەورە بوو، لەناو لەپی سەروویدا پیاو دەیتوانی بەتەواوەتی تیا ڕابکشێ. شوێنەکەی تەخت بوو، وەکو تەخت. هەنگێکی باشیش لەناو دارەکەدا حەوابووەوە. چوارتاییەکان باوەڕیان وا بوو کە ئەم دارە لەسەر گۆڕی پیاوچاکێک نێژرابوو، لەبەر ئەوە نابێ دەست لە هەنگوینەکەی ناوی بدرێ. دە ساڵ بوو ئەو هەنگوینە مابووەوە، کەس دەستی لێ نەدابوو. هەنگوینەکە ڕژچوو بوو، تا گەیشتبووە بنی دارەکە!.

لەگەڵ (حاجی ڕەشید)دا چووینە لای (ئیبراهیم ئەفەندی دادگەر)، گەلێک میوان ئەوازی و قسەی خۆشی بۆ کردین، زۆری پێ ئەچوو، (شێخ ڕەئووف) هات بەدواما، بۆ ناوبانغ و چەرەس. لێرە (چەرەس) بەو جێیە ئەڵێن کە لە ناو ڕەزا بێ و مێوژ و دۆشاو و باسوقی تیا دروست بکەن. لە ڕێ دوو سێ وێنەمان گرت، هی خۆم لەگەڵ سەراکەدا، لە ڕەزەکەیدا هەندێ ترێی ئاوازەی دەرخوارد داین. بەلای درەختی هەرمێ و قۆخ و قەیسیدا ڕوو بەهەوراز ڕۆیشتین. لقی دارەکان ئەشنانەوە. بەکزەبای چیاکە ئەشەکانەوە. لەوێدا وێنەیەکی (شێخ ڕەئووف)م گرت. بەدارتاشێک گەیشتین کاسەی داری دروست ئەکرد. تاوێک سەیری دەستیمان کرد. پاشان چووین بۆ سەیری مزگەوت و ساباتەکەی (ڕەزابەگ). ئینجا بۆ ماڵی (شێخ ڕەئووف) کە لەوێ نانێکی ئاوازەی بۆ ئامادە کردبووین.

سات نزیکی حەوت بوو. چووینە نوێژی. لەسەر سەربانی مزگەوتەکە نوستین تا ساتی هەشت و نیو، لە چایخانە خۆشەکەدا چایەکی ڕەنگینمان نۆش کرد. چووینەوە بۆ لای دادگەر. ماڵئاواییمان لێ کرد. چووینە سەراکەوە، تازە فەرمانڕەوایی دروستی کردبوو. لەناو حەوشەکەیا هەموو جۆرە گوڵێک ڕوێترابوو، پەنجەرە و دەرگاکانی ڕەنگ کرابوون. دوو قولەی تیاکرابوو، بۆ شەڕە تفەنگ. تازە چشتیرەکەی تیا دروست ئەکرا بۆ ئەسپەکانی باڵبازەکان. وەستاکان ئەبێ (ئەرمەنی) بوون، هەموو کرێکارەکان کوردبوون. داخەکەم گەلێک چاوەڕوانی (شێخ ڕەئووف)مان کرد و گەڕاین بەدوایدا، ئەمان دۆزییەوە ئەمانویست ماڵئاوایی لێ بکەین. کە سات خۆی دا لە دەی ئێوارە، ناچار بووین ملمان نا بەڕێگاوە، لە خوار دێیەکەوە وێنەیەکی چاونەندازەی چوارتام گرت.

ئیتر هەر بەدەم ڕێوە گۆرانی خۆش خۆش و قسەی بەجۆشم بۆ (حاجی ڕەشید) ئەکرد. ئەم (حاجی ڕەشید)، و براکەیشی (حاجی موحەممەد)، هەردووکیان خزم دۆست و پیاوی چاک بوون. هەردوو خێزان لە ماڵێکدا بوون. بەهەموو (دڕەڵە) هەر چوار خێزانی تیا بوو. بەلای منەوە (حاجی موحەممەد) باشتر بوو لە (حاجی ڕەشید). چونکە سەر و زمانی خۆشتر و ڕووی شیرینتر و نەرمتر بوو. پێش ئەوەی ببێ بەشێوان لەولای دێی (شەمس ئاوا)وە لەگوێ چەمەکە نوێژمان کرد. نیوساتێک بوو تاریکی داهاتبوو، گەیشتینەوە (دڕەڵە) و بەکەسوکارمان شادبووینەوە.

پێش ئەوەی قسەکەم تەواو بکەم، ئەڵێم؛ چوارتا هەر سی ماڵێک ئەبوو. چل ماڵی باڵبازیشی تیابوو. سێ سەد کەس سەربازیشی تیا بوو. دێیەکی ئاودار و ڕەز و سەوزەدار و، پڕ لە درەخت و دار و، چاونەندازی جوان بوو. بنکەی ناوچە (قضا)ی شارباژێڕیش بوو.

دوا قسە ١٩٢٩/٩/٢

سیانزە ڕۆژمان لە (شارباژێڕ)دا ڕابوارد. سوپاس بۆ خوا، بێ وەی بەخۆشییەوە گەڕاینەوە. جێ و شوێنی خۆمان لە دێهاتی: (سیرەمێرگ) و (گەنکاوا) و (دڕەڵە) و (قەڵا چوالان) و (وەراز) و (سینکێ) و (واژە) و (چوارتا)دا خۆش کرد و بەخۆشییەوە ڕامان بوارد. لە ماڵی هەموو لایەکیاندا میوانداریيەکی ئاوازەمان کرا، کە هەرگیز لەبیرم ناچێتەوە و خوایش یاریێ هەوڵ ئەدەم تۆڵەیان بۆ بکەمەوە. کە هاتینەوە بۆ (سلێمانی) لە ئاوە سازگارە ساردەکەی شاخە ڕەنگینەکەی (ئەزمڕ) تینوێتیمان شکا.

لەم گەشتەمدا لە گەلێک ڕووەوە زانیم دەستکەوت و چاوم کرایەوە. لە پاش سوپاسی خوا، سوپاسی (حاجی ڕەشید) و (حاجی موحەممەد) و (پوورە حەبێ) و (شێخ ڕەئووف) و ئەو کەسانە ئەکەم کە میوانداریان کردم و، بەهۆی ئەوانیشەوە لە زۆر ڕووەوە لە نیشتمانە ئازدارەکەم و گەلە خۆشەویستەکەم شارەزا بووم و نزیکیش بوومەوە.